

СТАН ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

STATE OF VOLUNTEERING IN UKRAINE AND PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT

364.044.6(477)

Онищенко Л.А.,
фахівець із соціальної роботи
соціально-психологічної служби
Херсонський державний університет

У статті розглянуто терміни «волонтер», «волонтерська діяльність». Визначені основні напрями та засади діяльності волонтерів в Україні. Проаналізовано статистику волонтерського руху протягом 2011–2014 років.

Ключові слова: волонтер, волонтерський рух, благодійна допомога.

В статье рассмотрены термины «волонтер», «волонтерская деятельность». Определены основные направления и прин-

ципы деятельности волонтеров в Украине. Проанализирована статистика волонтерского движения за 2011–2014 года.

Ключевые слова: волонтер, волонтерское движение, благотворительная помощь.

In the article the basic terms “volunteer”, “volunteering”. The basic directions and principles of volunteerism in Ukraine. Analyzed statistics volunteer movement during 2011–2014 years.

Key words: volunteer, volunteering, charity.

Постановка проблеми. Волонтерський рух є досить поширеним явищем у сучасному світі. Згідно з даними європейських моніторингових більш ніж половина дорослого працездатного населення задіяна до волонтерства, а це означає в ціннісному аспекті, що допомагати іншим, бути соціально активним та займатися суспільно корисною справою – це престижно.

Для України, як і для всього світу, волонтерський рух є актуальним і важливим із цілої низки причин. По-перше, як свідчить багаторічний досвід використання праці волонтерів, це ефективний спосіб вирішувати складні проблеми окремої людини, суспільства та довкілля, які часто виникають на ґрунті недостатньої турботи про суспільне благо. По-друге, волонтерство приносить у соціальну сферу нові, як правило, творчі та сміливі ідеї щодо вирішення найгостріших і найскладніших проблем. Тому саме завдяки йому безвихідні на перший погляд ситуації знаходять своє вирішення. По-третє, волонтерство – це спосіб, за допомогою якого кожний представник суспільства може брати участь у покращенні якості життя. По-четверте, це механізм, за допомогою якого люди можуть прямо адресувати свої проблеми тим, хто здатний їх вирішити.

Нині соціальні пріоритети в Україні визначені як провідні напрями державної політики. Для вирішення соціальних проблем залучаються різні соціальні інституції та неурядові організації, створюється та функціонує розгалужена система різноманітних соціальних служб. Однак лишається актуальною проблема недостатньої кількості людських

ресурсів для вирішення таких соціальних проблем, як профілактика наркотичної залежності, ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки молоді, соціальна реабілітація дітей з особливими потребами, ресоціалізація осіб, які повернулися з місць позбавлення волі, соціальний супровід прийомних сімей тощо. Саме тому останнім часом в Україні активно стимулюється благодійна діяльність та розвивається волонтерський рух [3, с. 26–29].

Наразі волонтери є повноправними суб'єктами соціальної та соціально-педагогічної роботи.

Ступінь розробленості проблеми. Окремі аспекти діяльності волонтерів розкриті в працях вітчизняних науковців. Так, у роботах І. Зверевої, Г. Лактіонової, С. Савченка, С. Харченка обґрунтовано роль волонтерства як складової соціально-педагогічної роботи з молоддю. У дослідженнях О. Безпалько, Р. Вайноли, Н. Заверико, А. Капської, В. Петровича розкрито технології залучення та підготовки молоді до волонтерської діяльності. Особливості роботи волонтерів у центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді висвітлено в роботах О. Кузьменка, Н. Романової, С. Толстоухової. Як складову соціально-педагогічної діяльності молодіжних організацій обґрунтовано волонтерство в працях Ю. Поліщука. Технологію організації волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу досліджував З. Богдаренко. Питання менеджменту волонтерів вивчали Т. Журавель, Т. Спіріна, Н. Тимошенко.

Метою статті є аналіз стану волонтерського руху в Україні та перспективи його розвитку.

Об'єкт статті – волонтерський рух як соціальне явище.

Предмет статті – шляхи реалізації соціальної політики в напрямі розвитку волонтерського руху.

Виклад основного матеріалу.

У незалежній Україні розвиток волонтерського руху датується початком 90-х років ХХ ст., коли було створено службу під назвою «Телефон довіри», де працювали волонтери. З 1992 року в Україні почала активно розвиватися мережа соціальних служб для молоді. Головна мета їхньої діяльності – реалізація державної молодіжної політики та завдань, окреслених у Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» та Законі України «Про сприяння становленню та соціальному розвитку молоді в Україні». Саме створення центрів соціальних служб для молоді спричинило активний розвиток волонтерського руху [2, с. 2–6].

Як відомо, з 2011 року Україна має спеціальний закон, який регулює діяльність волонтерів. Так, у Законі України «Про волонтерську діяльність» міститься легальне визначення: «Волонтерська діяльність – добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги» [2]. У свою чергу волонтерською допомогою вважаються роботи та послуги, які виконуються або надаються волонтерами безоплатно. Волонтер – фізична особа, яка досягла вісімнадцятирічного віку та здійснює волонтерську діяльність на добровільній та безоплатній основі.

Волонтерська діяльність ґрунтується на таких основоположних засадах:

- добровільність і добротність;
- законність;
- гуманність і гідність;
- спільність інтересів і рівність прав її учасників;
- гласність;
- відповідальність;
- конфіденційність [2, с. 2–6].

Хоча офіційної статистики щодо кількості волонтерів в Україні на сьогодні немає, фахівці соціальних служб та громадських організацій підкреслюють зростання їхньої чисельності протягом 2011–2014 років.

Так, за даними світового рейтингу благодійності (World Giving Index)

Україна в 2010 році займала 150 місце, а в 2011 році – 105 місце з показниками 11% благодійних пожертвувань (8% у 2010 році), 30% волонтерської роботи (5% у 2010 році), 37% допомоги нужденним (28% у 2010 році). Таким чином, зростання української благодійності в основному обумовлено збільшенням числа людей, залучених у волонтерську діяльність [4, с. 69–73].

2011 рік був проголошений Європейським роком волонтерства, відповідно, в Україні було проведено декілька заходів міжнародного та національного масштабу (III Міжнародна конференція Українського форуму благодійників «Волонтерство – шлях до благодійності для кожного», Міжнародна конференція «Корпоративне волонтерство: 3D», Конкурс на кращу програму з корпоративного волонтерства, Всеукраїнський круглий стіл «Закон України «Про волонтерську діяльність»: сприяння розвитку чи створення перепон?» Всеукраїнського громадського центру «Волонтер» та Всеукраїнської молодіжної громадської організації «Соціальна ініціатива» тощо), які популяризували волонтерську діяльність, актуалізували важливість вирішення проблем в організації волонтерської діяльності.

Крім того, підготовка України й проведення першості Європи з футболу вплинула на цей показник, оскільки молоді люди активно залучалися протягом 2011–2012 років до роботи волонтерських груп приймаючих міст та УЄФА [1, с. 32–33].

Проводячи паралель із сьогоденням, можна простежити збільшення кількості волонтерів в Україні. Дослідження координатора системи ООН Н. Вокера в 2014 році показало, що 23% українців мають досвід волонтерства. Такий самий відсоток ми бачимо й в інших країнах Європейського Союзу. Водночас, беручи до уваги нестабільну ситуацію в країні, кількість волонтерів повинно бути значно більше. У більш заможних країнах люди частіше стають волонтерами: у Канаді волонтерською діяльністю займається 47% населення, у Великобританії – 41%, в Австралії – 36%.

Роль волонтерства в соціальній сфері визнана на державному рівні, що знаходить своє підтвердження в окремих законодавчих документах, зокрема в законах України «Про волонтерську діяльність», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги»,

у яких добровільна праця волонтерів визнається як необхідна та суспільно корисна [2, с. 2–3].

Сьогодні найбільша частина волонтерів – це молодь, переважно студенти, які мають багато вільного часу й завдяки навчальним закладам добре поінформовані про заходи, які проводяться волонтерськими організаціями.

Прикладом розвитку волонтерського руху може стати Херсонський державний університет (далі – ХДУ). У 2014 році відбулася реорганізація психологічної служби ХДУ в соціально-психологічну службу, а також на її базі створено школу волонтера «Почуємо. Зрозуміємо. Допоможемо». Основне завдання школи – забезпечення теоретичної та практичної підготовки волонтерів до здійснення волонтерської діяльності.

Відповідно до покладених на неї завдань школа волонтерства виконує такі функції:

1) надає волонтерам знання з психолого-педагогічних, правових, соціально-медичних питань, необхідних для реалізації соціальних програм;

2) сприяє професійному зростанню та набуттю практичного досвіду волонтерів;

3) сприяє розвитку лідерських якостей, творчих здібностей, самовираженню та становленню волонтерів як активних членів суспільства;

4) розробляє та запроваджує навчально-тематичні плани та програми підготовки волонтерів за пріоритетними напрямками діяльності соціально-психологічної служби.

Слухачами школи можуть бути студенти Херсонського державного університету, а також інших вищих навчальних закладів країни. Заняття в школі волонтерства проводяться у формі семінарів, тренінгів, а також різноманітних творчих вправ, рольових і тематичних ігор, підготовки інформаційних повідомлень, дискусій, обговорень тощо.

Волонтерська діяльність школи «Почуємо. Зрозуміємо. Допоможемо» здійснюється за такими напрямками:

– надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації;

– здійснення догляду за хворими, інвалідами, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої

фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги;

– надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок стихійного лиха, екологічних, техногенних та інших катастроф у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам злочинів, біженцям;

– надання допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;

– проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання;

– сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією масових спортивних, культурних та інших видовищних і громадських заходів;

– надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;

– надання волонтерської допомоги за іншими напрямками, не забороненими законодавством.

Висновки. Аналізуючи ситуацію волонтерського руху в Україні, можна зробити висновок про те, що волонтерська діяльність стала, хоч і не масовою, такою, що дозволяє говорити про себе як про суспільне явище.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Доля І. Волонтерство як форма участі молоді в громадському житті / І. Доля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/>.

2. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 року № 3236-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.

3. Лещенко Д. Правове становище волонтерських організацій в Україні та за кордоном / Д. Лещенко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2008. – № 1. – С. 39–42.

4. Лях Т. Менеджмент волонтерських груп від А до Я : [навч.-метод. посібник] / [авт.-кол.: З. Бондаренко, Т. Журавель, Т. Лях та ін.] ; за ред. Т. Лях. – К. : Версо-04, 2012. – 288 с.

5. Лях Т. Методика організації волонтер-

ських груп : [навч. посіб.] / Т. Лях. – К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2010. – 160 с.

6. План першочергових заходів щодо реалізації Стратегії державної політики

сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України від 24 березня 2012 року № 212/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/14621.html>.